

TÜRKİYE'DEKİ SİNOLOJİ ÇALIŞMALARINDA DİL VE TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NİN YERİ VE ÖNEMİ

PLACE AND IMPORTANCE OF THE FACULTY OF LANGUAGES,
HISTORY AND GEOGRAPHY IN SINOLGY STUDIES IN TURKEY

İnci İNCE ERDOĞDU

Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Sinoloji Anabilim Dalı,
inceerdogdu@yahoo.com.tr

Öz

Adını Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün bizzat verdiği ve onun yüksek uygarlık idealini gerçekleştirmek üzere 1935 yılında kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Cumhuriyet Türkiye'sinin benimsediği misyon ve vizyonun önemli bir parçasıdır. Sinoloji Anabilim Dalı, Atatürk'ün direktifleri ile açılan ilk 16 bölüm arasında yerini almıştır. Amacı, Çin kaynaklarından faydalanarak Türk tarihinin araştırılmasıdır. Türk tarihine Hunlarla başlıyoruz. Elbette Hunlardan önce de Çin'in kuzeyinde yaşayan Türk boyları vardı. Hunlar, M.Ö. IV yüzyılda Çin'in kuzeyinde büyük bir askeri güç olarak ortaya çıkmıştır. Hunların yazıları bulunmamaktadır, Çinlilerle olan tüm antlaşmalarını Çince yapmışlardır. Eski Türk Tarihi'ni anlayabilmek için Çin tarihini ve Çin kaynaklarını incelemek gerekmektedir. Günümüzde de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı önemini korumaktadır. Türk-Çin ilişkileri geliştikçe, Çince bilen eleman ihtiyacı da artmaktadır. Son yıllarda Yüksek Öğretim Kurumu tarafından Anadolu'nun pek çok ilinde Çin Dili Bölümleri açılmıştır. Bu bölümlerdeki Araştırma Görevlileri, Dil ve Tarih Coğrafya-Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalında yüksek lisans ve doktora yapmaktadırlar. Eğitimlerini tamamladıktan sonra üniversitelerine dönüp, Çince bölümlerini eğitime açacaklardır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı'nın Türkiye'deki Türk tarihi, Türk kültürü araştırmalarına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda Türkiye'de Çin Dili'nin öğretilmesi, gelecekte bu alanda öğretim verecek öğretim elemanlarının yetiştirilmesinde de önemi büyüktür.

Abstract

The Faculty of Languages, History and Geography, whose name was given by Mustafa Kemal Atatürk to realize his ideal to reach high civilization, was established in 1935, and it is an important part of the mission and vision of the Turkish Republic. The Department of Sinology was included in the faculty's first 16 departments which was established by the directives of Atatürk to research Turkish history by using Chinese sources. We begin the Turkish history by the Huns. There were, of course, Turkic tribes which were living in the northern areas of China before the Huns. The Huns had emerged as a big military power in the 4th century B.C in northern China. The Huns did not have writing. They made all the agreements with the Chinese by using the Chinese language. Searching Chinese history and sources is a necessity to understand the old Turkic history. The Department of Sinology at the Faculty of Languages, History and Geography, preserves its importance. The demand for staff who can speak and write in Chinese is rising as with the development of the relations between Turkey and China. Recently, Departments of Chinese Language have been opened in many cities of Anatolia by the Higher Education Council. Research Assistants at these departments conduct their postgraduate studies in the Department of Sinology at the Faculty of Languages, History and Geography. They will open the Department of Chinese Language in their universities after they complete their studies. The Department of Sinology at the Faculty of Languages, History and Geography contributes to the studies of Turkish history and culture in Turkey. Also, the teaching of Chinese in Turkey has great importance in the training of the future academic staff who would teach in this area of study.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 11 Nisan 2017
Kabul edildiği tarih: 24 Nisan 2017
Yayınlanma tarihi: 21 Haziran 2017

Article Info

Date submitted: 11 April 2017
Date accepted: 24 April 2017
Date published: 21 June 2017

Anahtar sözcükler

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi;
Sinoloji; Çince

Keywords

The Faculty of Languages, History
and Geography; Sinology; Chinese

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001518

Giriş

Birçok uygarlığın başkenti ve önemli bir kenti olan Ankara, 20. yüzyılın başında kale içi ve onun eteklerinde kurulu Orta Anadolu'nun bir yayla kenti idi. Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki değerini kaybetmişti, artık merkez değildi, çorak, bakımsız, kerpiç evli, küçük bir şehir görünümündeydi (Aytepe 17).

Ankara'nın en büyük lüksü, 1892 yılında Ankara'ya ulaşan demiryolu idi (Aytepe 18). Başkent in stratejik nedenlerle Ankara'ya taşınma düşüncesi, ilk defa 1836-1839 yıllarında Alman Mareşali Helmuth Von Moltke tarafından teklif edilmişti. İstanbul, 1878'de Rus ordusunun tehdidine uğradığında, bu tehdit, İstanbul'un başkentlik statüsünü sarstı. Balkan Savaşlarında Bulgar Orduları Çatalça'ya dayandı ve İstanbul yeniden sarsıldı. Sürekli tehdit edilen bir yerin başkent olamayacağı düşüncesi yer etmeye başladı (Aytepe 19).

İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması'nı Türklere kabul ettirmek, Anadolu'daki Türk direnişini kırmak amacıyla, 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal etti, Meclis-i Mebusan'ı bastı, bakanları, milletvekillerini ve komutanları sürdü. Osmanlı Devleti'nin yasama, yürütme ve yargı gücü çökertildi. İşgal, başkent in sonu oldu. 1453 yılında İstanbul, Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilince, 1923 yılına kadar, 470 yıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olmuştu, ama başkent, artık ülkeye egemen değildi. İstanbul, tarihi görevini tamamlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte İstanbul'un başkentliği de tarihe karıştıyordu (Aytepe 20).

Anadolu'nun ufkunda yeni bir başkent adayı belirmişti: Ankara. Ankara'nın, Milli Mücadele'nin merkezi olması düşüncesi, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a gelmesi ve oradaki durumu görerek artık İstanbul'un hükümet merkezi olamayacağı görüşünden hareketle, Anadolu'nun iç taraflarında bir merkez aranması ile başlamıştır (Aytepe 20).

Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra başkent sorunu ele alınmış, İsmet Paşa ve on üç arkadaşı, 9 Ekim 1923'te Meclis'e bir kanun teklifi sunarak, Ankara'nın başkent olmasını önermiştir. Tasarı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülmüş, görüşmeler sonunda tasarı, bir karşıt oyla 13 Ekim 1923'te kabul edilmiştir. Böylece Ankara, fiilen olduğu gibi, yasal olarak da başkent olmuştur (Aytepe 28).

Ankara, halkının "kuvva"cı ruhu, mücadelenin merkezi, Mustafa Kemal'in tam anlamıyla bir ulusal kahraman ve Gazi olarak doğduğu yer ve en önemlisi, yeni dönem için askeri ve stratejik bakımdan güvenli bir yer olarak, başkent olmuştur. Ankara, kurucuların, Türkiye'yi, medeniyetin ümran ve nimetleriyle bezenmiş bir bahçe, ilmin-fennin-kültürün yüksek mazhariyetlerine ermiş vatandaşlar yuvası yapmak için bir önkoşul olarak ihtiyaç duydukları güvenliği sağlamıştır (Ünder 58).

Ankara, kurucuların yapıcı ve yaratıcı güçlerini somutlaştırdıkları bir sahnedir. Kent planlaması, devlet kurumları, mimarisi, yeni açılan okulları (Hukuk Fakültesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi), Ankara dışından taşınan okulları (Siyasal Bilgiler Mektebi, Gazi Terbiye Enstitüsü), sanat kurumları (Opera ve Bale, Devlet Tiyatroları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası), müzeleri ile Çankaya'sı, Meclis'i ve Anıtkabir'i, Cumhuriyetin temel kültür politikalarına temel oluşturan çalışmaları, Tarih ve Dil kurumları, heykelleri ve anıtları ile Cumhuriyetin vitrini olmuştur. Ankara, her bakımdan yeniyi yansıtmaktadır ve yeniliklerin öncüsüdür (Ünder 58).

Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken tek bir hedefleri vardı: En kısa sürede, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni dünya uluslarının saygıdeğer bir üyesi yapmak... Mustafa Kemal ve arkadaşları, halkın, kendini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ile özdeşleştirmesinin gerektiğini düşünmekteydiler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bir kimlikti. Bu nedenle, Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları ülke halkının kendini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ile özdeşleştirmesini mümkün kılacak kurumsal yapıları inşa etmeye yöneldiler. Halkı, yeni kurumlarda yetiştirmek, yeni kurumlarda eğitmek gerekmekteydi. Bu amaçla girişilen çabalardan biri de, yükseköğretimin yapılandırılması olmuştur (Çelebi 260-261).

Aslında, Anadolu topraklarında binlerce yıl öncesine kadar indirilebilen bir yükseköğretim yapılanması vardır: İlk çağda Harran'da, M.S. 5. yüzyılda İstanbul'da açılan yükseköğretim kurumları gibi. Daha yenilerde, 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Türk ve Müslüman nüfusun artmasıyla birlikte medreseler tarih sahnesine çıkar. Fatih Sultan Mehmet'in 15. yüzyılda İstanbul'da açtığı medreseler uzun yıllar süresince Osmanlı'nın nitelikli insan kaynağı ihtiyacını karşılar. 19. yüzyılın başından itibaren özellikle Fransız eğitim sistemi dikkate alınarak yeni yükseköğretim kurumları kurulur. Türklerin yanı sıra Fransız, Avusturyalı ve Alman hocaların da ders verdikleri bu okullardan mezun olanlar mesleki yeterlilik açarından medrese mezunlarının önüne geçerler. Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları da bu okullardan yetişmişlerdir. Ancak, artık Osmanlı Devletinin değil fakat genç Türkiye Cumhuriyetinin kurucu yurttaşları olan Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları içinden yetiştikleri bu okulları yeterince etkili bulmamakta, bu okulların işleyiş düzeninin ve ders programlarının içeriğini kendi ideallerindeki yeni Türk insanını yetiştirebilecek

dinamizme sahip olarak görmemektedirler. Öncelikle bu güdüyle olsa gerek, Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları ülkenin en büyük üniversitesi olan İstanbul'daki Darülfünun'u reforme etmek değil ama kapatmak, onun yerine yepyeni bir üniversite kurmak isterler. Bu isteklerini 1.8.1933 tarihinde gerçekleştirirler de. Rüyalarının gerçeğe dönüşmesinin ilk adımı, 1931 yılında, o zaman 56 yaşında olan İsviçreli profesör Albert Malche'ın Türkiye'ye davet edilmesiyle atılır (Çelebi 261).

Malche'ı Türkiye'ye davet mektubunu Mustafa Kemal'in onayıyla o zamanki Milli Eğitim Bakam Dr. Reşit Galip yazar. Malche Dr. Reşit Galip'in hocası Akil Muhtar'la tanışmaktadır. Albert Malche Cenevre Üniversitesinde Pedagoji profesörüdür. Aynı zamanda Cenevre şehir konseyi üyesidir. Malche'm Mustafa Kemal ve Dr. Reşit Galip ile görüşmesi 18.1.1932'de Ankara'da gerçekleşir. Türkler Malche'dan, genç cumhuriyetin yükseköğretim sisteminin yeni baştan düzenlenmesi konusundaki önerilerini belirten bir rapor yazmasını talep ederler. Malche raporunu 29.5.1932'de Türk hükümetine sunar. Malche, 1933 yılında yeniden Ankara'ya davet edilir, kendisine raporunun kabul edildiği söylenir. Kendisine Türk Hükümeti'nin müşaviri pozisyonu verilir; geniş yetkilerle donatılır. Malche, 1934 yılı ilkbaharına kadar Türkiye'de kalır, kurulacak yeni üniversiteye ilişkin görüşlerini realize etme işini yönetir (Çelebi 261).

1933 yılında Ankara'da üniversite ve fakülte yoktur. Olanlar ise meslek adamı yetiştirmeye yönelik yüksekokullardır. Bunlar; 1924'te kurulan Musiki Muallim Mektebi, 1925'te kurulan Hukuk Mektebi, 1933'te kurulan Yüksek Ziraat Mektebi'dir. Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk fakültesi, 14 Haziran 1935'te, 2795 sayılı yasa ile kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'dir. Ankara Üniversitesi kuruluncaya kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetini sürdürür. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulurken, Malche'nin üniversite düzeni ve uluslararası ölçütlerini vurgulayan raporu ile genç cumhuriyetin geleceğinin insangücü ihtiyacı da dikkate alınmıştır (Çelebi 263).

Bu büyük bilgelik merkezinin çekirdek kadrosu Türklerden oluşmalıydı. ancak kimi uzmanlık alanları vardı ki, o alanda ders verecek yeterli sayıda Türk eleman bulmak mümkün değildi. Bu yetersizlik, o yıllarda Türkiye'ye gelen Alman mülteci profesörlerle kapatılmıştır. 1940 yılı başlarında Fakültenin çeşitli bölümlerinde, ders veren çeşitli unvanlardaki elemanların adları, uyrukları ve verdikleri dersler şöyledir (Çelebi 264):

Ad-Sovad	Uyruk	Bölüm
Georg Rohde	Alman	Klâsik Diller
Benno Landsberger	Alman	Asuroloji
Hans Gustav Güterbock	Alman	Hititoloji
Walter Ruben	Alman	Hindoloji
Karl Menges	Alman	Slav Dilleri
Wolfram Eberhard	Alman	Sinoloji
Herbert Louis	Alman	Coğrafya
László Rasonyi	Macar	Hungaroloji
Jean Camborde	Fransız	Fransız Dili
Karl Steuerwald	Alman	Alman Dili
Jacques Huré	Fransız	Fransız Dili
Hubert Melzig	Alman	Alman Dili
Heather D. Baker	İngiliz	İngiliz Dili
Clemens Möller	Alman	Alman Dili
Olivier Lacombe	Fransız	Felsefe
Hans-Henning von der Osten	Alman	Arkeoloji
Heinz Kristinus	Avusturyalı	Alman Dili

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün, adını bizzat verdiği ve onun yüksek uygarlık idealini gerçekleştirme isteği üzerine, 14 Haziran 1935'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 2795 sayılı Kanun'un, 22 Haziran 1935 tarih ve 3035 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle kurulan, Cumhuriyet Türkiye'sinin benimsediği misyon ve vizyonun önemli bir parçasıdır (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin...).

23 Mayıs 1935 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan kanun tasarisında Fakültenin kuruluş gerekçesi şöyle belirtilmiştir:

Hükümet merkezimizde bir taraftan Türk kültürünü bilgi metodu ile işleyecek tetkik ve araştırma kurumlarına olan ihtiyaç, diğer taraftan orta öğretim kurumlarımıza ulusal dil ve tarihimizin bilimsel ve en yeni anlayışlarına göre hazırlanmış öğretmen yetiştirmek ve bugünkü öğretmenlerimizin bu yönden bilgilerini tamamlamak gereği, Ankara'da bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmasını icâb ettirmiştir (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin...).

Tasarı, kabul edilmiş ve Meclis Millî Eğitim Komisyonu, raporuna, gelecekte Ankara Üniversitesi'nin kurulması dileğini de eklemiştir. Genel Kurul görüşmeleri sırasında söz alan Kültür Bakanı Saffet Arıkan, Fakülte'nin, Atatürk'ün direktifleriyle açıldığını vurgulamıştır (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin...).

Ankara Üniversitesi'nin Fakülte olarak kurulan ilk akademik birimi olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin şimdiki binası, Alman mimar Bruno J.F. Taut tarafından 1937-1938 yıllarında projelendirilerek inşa edilmiş ve 1940 Kasım ayında öğretime açılmıştır (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin...).

Dil ve Tarih Coğrafya-Fakültesi, yeni kurulan, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihsel ve kültürel alt yapısının geliştirilmesi çalışmalarının en önemli parçası olarak görülmüştür. Modern tarih ve dil anlayışı, bu fakülte'deki bilimsel çalışmalarla desteklenmiş ve zengin yayın külliyyatı oluşturulmuştur (Ertan 4).

13 Haziran 1946'ya kadar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, bu tarihten itibaren 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile Ankara Üniversitesi'nin bünyesinde yer almıştır (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin...).

Oryantalizm” sözcüğü,

Akademik anlamda, Oxford English Dictionary'ye göre ilk kez İngiltere'de Lord Byron (asıl adı George Gordon) (1788-1824) tarafından 1811'de kullanılmıştır. İngilizler bu tarihte bir akademik dal (scholarship) olarak oryantalizmi “Doğu Dilleri Bilgisi” şeklinde algıladıkları anlaşılmaktadır. Aynı sözlüğün “Doğulu ulusların nitelikleri, düşünce ve anlatım tarzları, gelenekleri” biçiminde kaydettiği ikinci bir anlam da ise bu tarih daha eskilere (1769 yılına) uzanmaktadır. Batı, 18. yüzyıla kadar Doğu'dan daha geri olduğunu kendisi de kabul etmekteydi. 16. yüzyılın kimi Avrupa metinlerinde,

“Çin ve Japonya uygarlıkları, insanlığın geleceği açısından en büyük umuttur”, “Hindistan, dünyanın en zengin imparatorluğudur”, ya da “Çin, son derece etkileyicidir ve Avrupa’nın ulaşmak istediği nihai hedeftir” gibi anlatımlar yer almaktaydı (Tez 11-12).

Siyaset Bilimci Samuel Phillips Huntington , “*The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*” adlı kitabında, Batı’nın küresel güç önderliğinden vazgeçmeye ve batı kültürünün gerilemeye başladığını ileri sürmüştür. Huntington, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, rakibini yitiren Batı uygarlığının, yeni rakipler bulması gerekeceğini belirterek, yakın rakip olarak İslam uygarlığını, ardından da Çin ve Hint uygarlıklarını işaret etmiştir. Huntington’a göre, Batı’ya yönelik tehdit, Doğudan, İslami ve Konfüçyüsçü uygarlıkların ittifakı şeklinde gelecek; böylece Batılılar, yeniden kucaklaşıp Batı’daki ve Doğu Asya’daki askeri üsleri koruyarak, Batı Avrupa ile Latin Amerika’yı, Arap ve Doğu Asyalılar karşısındaki nüfus dezavantajını dengeleyecek şekilde, savunmaya geçeceklerdir (Tez 32-33).

Günümüzde Batı’dan Çin ile Japonya’nın da yer aldığı Doğu Asya’ya doğru bir güç kayması görülmektedir. Yakın gelecekte Güney Asya ile Hindistan, yürütücü uluslar olarak ön planda ortaya çıkacaktır (Tez 33).

Orta Çağ’a kadar Avrupa’nın Doğu hakkında fazla bilgisi yoktu. 13. yüzyılda Moğolların Avrupa’ya girmesiyle Avrupa ile Asya arasında köprü kurulmuş ve Avrupalıların, Doğu konusundaki bilgileri artmıştır. 16. yüzyılda Cizvit misyonerleri, Hıristiyanlığı yaymak amacıyla Doğu’ya gitmeye başlamışlar ve bu gidiş, Avrupa’daki Doğu Asya araştırmalarının temelini oluşturmuştur. (Tez 41).

Çin Uygarlığını Avrupa’ya tanıtan Güney Avrupa ülkeleri; Portekiz, İspanya ve İtalya’dır. Marco Polo’dan sonra Çin’e ilk gidenler, Portekizlilerdir, onları İspanyollar izlemiştir.

İtalyan misyoner Matteo Ricci, Sinoloji’nin atası olarak kabul edilmektedir. Ricci, 1583-1610 yılları arasında Çin’de yaşamıştır. Matteo Ricci (1552-1610) tarafından Çince karakterlerin telaffuzları, Latin harfleriyle ifade edilmiş ve Ricci tarafından bir sözlük derlenmiştir (Han 26).

1724 yılında Qing İmparatoru, Yong Zheng (雍正) tarafından misyonerlerin Çin’de oturması yasaklanmış ve mallarına el konmuştur. 19. yüzyılın ortalarından sonra, Afyon Savaşı ile birlikte, İngiltere’de Sinoloji araştırmaları önem kazanmıştır (Eberhard 309).

Rusya'da Sinoloji araştırmalarının tarihi, 18. yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. 19. yüzyıla kadar bilim adamları, seyyahlar ve diplomatlar, Çin ile ilgili pek çok bilgi toplamışlardır. Rusya'da N. Y. Bichurin (1777-1853) ve V. P. Vasiliyev (1818-1900) Sinoloji biliminin kurucuları sayılmaktadır (Eberhard 307).

Sinoloji, Çin'in klasik dil, düşünce, tarih ve kültürünün araştırması konularını kapsamaktadır.

Çin Bilimi, Çin Araştırmaları (□学) ifadesi 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Almanların tanınmış Çin araştırmacısı, Gauting Herbert Franke (福赫伯), *Avrupa Çin Araştırmaları Tarihi Hakkında Bazı Görüşler*' konulu yazısında "Sinology" kelimesinin kökenini araştırmıştır. Ona göre "Sinology" terimi, 1882 yılında ortaya çıkmıştır. Bundan önce de 1838 yılında Sinology terimi, Çin Uzmanı (□学家) anlamında kullanılmıştır. Burada geçen "Sino" terimi, Japoncada da "支那" olarak yazılmaktadır (Liu 1)

17. yüzyıl Almanyası'nda muhtemelen henüz Çin Uzmanı (□学家) terimi ortaya çıkmamıştı. 17. yüzyılda Almanya'nın Çin araştırmaları, misyonerler tarafından verilen bilgilere dayanmaktaydı. Kendisi bir misyoner olan Conzalezde Mendoza (□斗撒教士)'nın, 中□大帝国史 *Historia del Gran Regnode China* isimli kitabı Almanca'ya çevrilmiş ve 1589, 1597, 1598 yıllarında üç kez yayınlanmıştır. Bu dönemde misyonerler arasında Fransız misyonerlerin sayısı oldukça fazladır, Alman misyonerler de bulunmaktadır. Bunlar arasında Almanya'nın ilk Çin ve Mısır uzmanı olarak, Athanase Kircher (肯施□教士) sayılabilir. 1654 yılında yazdığı, "埃及之□" *Cedipi Aegyptiaci* adlı kitapta, Çinlilerin, Mısırlıların torunları olduğunu savunmaktadır (Liu 2).

En erken dönem Çin'e gelenler, Portekizlilerdir. Portekizliler, 16.yüzyılda (1514) 'da Çin'e gelmişlerdir. Onları İspanyollar takip etmiştir (Liu 3).

Avrupa'da Çin ile ilgili basılan ilk kitap, Juan Gongalez de Menoza'nın kitabı 中国帝国史 (Çin İmparatorluğu Tarihi)'dir. 1585 yılında İspanyolca olarak, Roma'da basılmış, Avrupa'da diğer ülkelerin dillerine de çevrilmiştir. İlk olarak Fransızca'ya çevrilmiş ve 1588 yılında Paris'te yayınlanmıştır (Liu 3).

İngiltere'de, 1583 yılında, I. Elizabeth, tüccar John Newbury'i doğuya göndermiş; 1840 yılında Londra'da Çince Kürsüsü kurulmuş ve Rahip Samuel Kidd ((牧□基德) ilk Sinoloji profesörü olarak görev yapmıştır (Liu 3).

SİNOLOJİ'NİN TÜRKİYE'DEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Sinoloji, Çin Dilini, Çin kültürünü, Çin tarihini, Çin edebiyatını araştıran bir bilim dalıdır.

Bilim adamları tarafından Türklerin anayurdu, Orta Asya olarak kabul edilmektedir. Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Hun Tarihi* adlı eserinde; "*Türk Tarihine Hunlarla başlıyoruz*" (Ögel 30) demiştir. Elbette Hunlardan önce de Çin'in kuzeyinde yaşayan Türk boyları vardır. Hunlar, M.Ö. IV. yüzyılda Çin'in kuzeyinde büyük bir askeri ve siyasi güç olarak ortaya çıkmışlardır. Hunların yazıları bulunmamaktadır. Çinlilerle olan tüm antlaşmalarını Çince kullanarak yapmışlardır. Bu nedenle Türklerin atası olarak kabul ettiğimiz Hunlarla ilgili tüm tarihi belgeler, Çince kaydedilmiştir. Eski Türk tarihini anlayabilmek için, Çin tarihini ve Çin kaynaklarını incelemek gerekmektedir. Bu nedenle Çince, eski Türk tarihi araştırmaları için büyük önem taşımaktadır.

Türk tarihi araştırmalarına büyük önem veren Atatürk, Türk araştırmacılarının Çin kaynaklarından faydalanarak Türk tarihinin, kültürünün tarafsız olarak araştırılması için, 1935 yılında açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi¹ bünyesinde, Sinoloji Bölümü'nün de yer almasını istemiştir. Sinoloji Bölümü, Fakülte'de ilk kurulan 16 bölüm arasındadır (İnce 14).

Sinoloji'nin Türkiye'deki yerini ve önemini anlayabilmek için eski Türk- Çin ilişkilerinden burada kısaca söz etmek faydalı olacaktır. Türklerin tarihi çok eski çağlara kadar dayanmaktadır. Çinlilerin de aynı şekilde köklü bir tarihi geçmişi vardır. İki millet, aynı coğrafyada yüzyıllarca birlikte yaşamışlardır. Çin'de halen yaşamakta olan sekiz Türk milliyeti bulunmaktadır (İnce 15).

Yazı bulunmadan önce Arkeoloji araştırmalarından, Çin topraklarında (M.Ö. 2500), bugünkü uygarlığı oluşturan birçok kültürün varlığını öğreniyoruz. Bu kültürlerin en önemlilerinden birisi, "Kuzey-Batı" kültürü adını taşıyan "Proto-Türk" kültürüdür. Bu kültürü getirenlerin, bugünkü Türklerin ataları olduğu bazı bilim adamları tarafından ileri sürülmektedir (Özerdin 267).

M.Ö.1800'lerde tunç'un izlerine rastlanmıştır. Bunun da Çin'e kuzeyden geldiği ve bronz dökme sanatının Türk kabileleri aracılığı ile Doğu Asya yoluyla Çin'e getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır (Özerdin 268).

¹ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, 9 Ocak 1936 yılında öğretime başlamıştır.

Çin'in Zhou (周) hanedanının (M.Ö.1046-256) kökeni, etnik bakımdan incelenecek olursa, bunların ilk kabilelerinin, Türk ve Tibet kabilelerinden oluştuğunu görülmektedir (Eberhard 33).

Qin (秦) hanedanlığı kurulduktan sonra (M.Ö.221-206), karşılarında, Çin için büyük tehlike oluşturan Modu (冒□) liderliğindeki Hunları (匈奴) bulmuşlar ve bu nedenle, Çinliler, Hun akınlarını önlemek için Çin Seddi'ni inşa etmişlerdir (Ögel 143).

Kuzey Wei (北魏) (386- 534) Hanedanının kurucusu da Tuoba (拓跋)lardır. Prof. Dr. W. Eberhard, uzun çalışmalar sonucunda, Tuobaların Türk olduğunu örneklerle göstermiştir (Eberhard 193).

Tang (唐) (618-907) hanedanlığının kurucularından Li Shimin'in (李世民) ailesinin Tuobalardan geldiği bilinmektedir. Bu imparator, Türklerin (Çinliler tarafından Tujüe –突厥 yani Göktürkler) yardımı ile Sui (隋) (581-618) hanedanına son vermiş ve Tang hanedanını kurmuştur (Özerdim 270).

Türklerin, Çin tarihinde önemli rolleri olduğu, Çinlilerle siyasi ve kültürel işbirliği (kız alıp verme gibi) yaptığı dünyaca da bilinmektedir.

Tang hanedanlığı döneminde Çinlilerle ilişkileri olan bir devlet de, Uygur devletidir. Sanat bakımından parlak olan Tang hanedanı döneminde Orta Asya–Türk etkisini şarkılarda, şiirlerde, özellikle müzik ve tiyatrodaki görmek mümkündür (Eberhard 220).

Qing (清) (1616-1911) hanedanının son zamanlarında, Çin-Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkileri devam etmiştir. Çin'den hediye olarak gönderilen Çin porselenleri Topkapı Müzesi'nde sergilenmektedir (Özerdim 270).

1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmen ilan edilmesinden 1971 yılına kadar geçen sürede, Türk-Çin ilişkileri 22 yıl boyunca soğuk savaşın gölgesinde yürütülmüştür.

4 Ağustos 1971'de Çin ve Türkiye arasında resmen diplomatik ilişkilerin kurulmasıyla birlikte, iki ülke ilişkileri normalleşmiş, her alanda karşılıklı alışveriş başlatılmış, ekonomi, kültür, ticaret, bilim ve siyaset alanlarında ilişkiler ve işbirliği hızlı bir şekilde gelişmiştir. İki ülke halkları arasındaki tarihten gelen dostluk da yeni bir döneme girmiştir. Türkiye, siyasi alanda "Tek Çin Politikasını" kabul etmiş ve Çin Halk Cumhuriyeti'ni, Çin Halkının tek yasal temsilcisi olarak tanımıştır (İnce 147). Günümüzde iki ülke arasındaki ekonomik ve kültürel işbirliği artarak

devam etmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde halen yaşamakta olan sekiz Türk ve Müslüman nüfusunun bölgede varlığı, Türkiye için büyük önem taşımaktadır. Bu Türk milliyetlerinin bölgedeki varlığı, iki ülke arasındaki kültürel ve dostane ilişkilerin devamına ve gelişmesine katkı sağlayacaktır.

1930'lu yıllarda Naziler, Yahudileri, Avrupa'da istemediğinden, bu yıllarda çok sayıda Yahudi, Türk diplomatların çabalarıyla Türkiye'ye gönderilmiştir. Avrupa kentlerinde görev yapan Türk ve Çinli diplomatlar, hayatlarını hiçe sayarak Yahudilerin Çin ve Türkiye'ye geçişini sağlamışlardır. 1938-1940 yıllarında, Çin Cumhuriyeti, Viyana elçiliğinde gören yapmakta olan Çinli diplomat, He Fengshan (何凤山) (1901-1997), 4000 Yahudiye, Shanghai vizesi vererek hayatlarını kurtarmıştır (He Fengshan).

Aynı dönemde Almanya'dan Hitler rejiminden kaçan **Annemarie Von Gabain**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sinoloji Bölümü'nün (şimdiki adıyla Sinoloji Anabilim Dalı) ilk hocasıdır. Von Gabain (1901-1993), Türklük bilimi ve özellikle eski Türkler ve dilleri alanında değerli çalışma ve yayınlar yapmıştır. Berlin Üniversitesi'nde tanınmış Sinolog Otto Franke'nin yanında çalışmış, Türkolog Wilhelm Bang'dan da dersler almıştır. Von Gabain'in Eski Türkçe ve Uygurca alanında da birçok çalışması bulunmaktadır. Gabain, 1935-1937 yılları arasında Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı'nda Profesör olarak görev yapmıştır. Ankara'dan ayrıldıktan sonra Berlin Üniversitesi'nde Türk Dili öğretimi üzerine çalışmış, II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar bu görevini sürdürmüştür. Savaşın sona ermesinden sonra Hamburg Üniversitesi'nde Türk Dili profesörlüğüne atanmıştır. Gabain Uygurca alanındaki çalışmalarıyla ün kazanmıştır (Eren 495).

1957 yılında Türk Dil Kurumu'nun haberleşme üyeliğine, 1989 yılında da şeref üyeliğine seçilmiştir. 1973 yılında Cumhuriyetimizin 50. yıldönümünde Türk diline katkılarında dolayı Von Gabain'e hükümetimizce şeref diploması verilmiştir.

Sinoloji Bölümü'nün bir diğer hocası ise, **Wolfram Eberhard'tır** (1909-1989). 1927 yılında Berlin Üniversitesi'ne girmiş, klâsik Çince ve sosyal antropoloji öğrenimi görmüş, ayrıca Mançuca, Moğolca, Japonca ve Sanskritçe dersleri de almıştır. Bu dönemde en önemli hocaları Otto Franke ve Erich Hauer'dir (İnce 43).

1936-1937 yıllarında, Leipzig'deki Grassi Müzesi'nde Asya Bölümü yöneticisi olarak çalışmıştır. Bu dönemde Almanya'da Nazi etkisi gittikçe artmaktadır ve Eberhard da bundan nasibini alır. Naziler, Eberhard'ın kendilerine katılmasını isterler. 1937 yılında Eberhard Almanya'dan ayrılır ve ABD'ye gider. Burada bazı

müzeleri gezer, Berkeley’de Kaliforniya Üniversitesi’nde iki konferans verir. Aynı yıl Amerika’dan ayrılan Eberhard, Çin’e gider, ancak o yıllarda devam eden Japon işgali nedeniyle Hong Kong’a geçer. Hong Kong’da iken Ankara Üniversitesi’nden profesörlük teklifi alır. 1937-1948 yılları arası Türkiye’de çalışan ve Sinoloji araştırmalarının Türkiye’de başlayıp gelişmesini sağlayan Eberhard, 1948 yılında, Berkeley’deki Kaliforniya Üniversitesi’nden bir yıllık Rockefeller bursu alır, ertesi yıl aynı üniversiteden kendisine Sosyoloji Bölümü’nde kalıcı görev teklif edilir. O günlerden, emekli olduğu 1978 yılına kadar Batı, Doğu ve Orta Asya kültürleri ve toplumları ile ilgili dersler verir. Emekli olduktan sonra da yayınlar yapmaya, araştırmalarına, konferanslar vermeye devam etmiştir. Çalışmalarının en önemlileri *Çin’in Han Hanedanlığı’nın Astronomisi ve Astrolojisi* adlı doktora tezi ve Rolf Müller’le birlikte yazdığı *Han ve Üç Krallık Dönemleri Astronomisi (MÖ. 2 yy. – MS. 3.yy.)*’dir. Bu çalışmalar, Eberhard’ın tüm denemelerini bir araya getiren *Sterkunde und Weltbild im alten China* adlı kitabın dördüncü cildinin tekrar basımında da yayımlanmıştır (İnce 43).

Türk tarihi ile ilgili bazı eserleri ise şunlardır: *Çin Tarihi*, *Çin’in Şimal Komşuları*, *Eski Çin’de Yerel Kültürler I*, *Çin’in Güneyinde ve Doğusunda Yerel Kültürler*, *Asya’da Yerleşim ve Sosyal Değişim*.

Sinoloji Bölümü’nün diğer bir hocası ise, **Muhaddere Nabi Özerdim** (1916–19.12.1991)’dir. 1935 yılında büyük önder Atatürk’ün direktifleriyle kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin ilk öğrencilerinden olan Özerdim, aynı zamanda, Sinoloji Bölümü’nden mezun ilk öğrencisi sıfatını da taşımaktadır. 1940 yılının Mayıs ayında Sinoloji Bölümü’nden mezun olmuştur. Sinoloji Bölümü’nün mezun ettiği ilk öğrenci özelliğini taşıyan Özerdim, 1943 yılına kadar “İlmi Yardımcı” sıfatıyla aynı fakültede görev yapmıştır. Wolfram Eberhard’ın denetiminde *Milattan Sonra IV-V. Asırda Çin’in Şimalinde Hanedan Kuran Türklerin Şiirleri* konulu doktora tezi hazırlamış ve 5 Mart 1943 tarihinde “Edebiyat Doktoru” unvanını kazanmıştır. 1944 yılının Haziran ayında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin açtığı asistanlık sınavında başarılı olmuş ve Sinoloji Bölümü’nde “Asistan” olarak göreve başlamıştır. 1950 yılının Kasım ayında “Doçentlik” sınavlarını vermiş ve 1951 yılının Mayıs ayında da “Eylemli Doçent” olarak atanmıştır. Özerdim, 23 Kasım 1963 tarihinde Sinoloji Kürsüsü’nün başkanlığına getirilmiştir. 24 Nisan 1969 tarihinde Profesörlüğe uygun görülen Özerdim, Sinoloji Bölümü’ne girdiği 1935 yılından emekli olduğu 1983 yılına kadar kesintisiz olarak 48 yıl çalışmıştır. Bu süre içinde Sinoloji alanında bilimsel çalışmalar yapmış, yurt dışındaki bilimsel

toplantılarda ülkemizi temsil etmiş, Çin tarihi, felsefesi, edebiyatı ve sanatı ile ilgili yazılar yazmış, kitaplar yayımlamıştır. Ayrıca, klasik ve çağdaş Çince dersleri vermiş, çok sayıda genç Türk Sinoloğunun yetişmesi için çaba harcamıştır (Okay).

Bazı eserleri (Okay):

1. *Büyük Bilgi. Müzik Hakkında Notlar. Konfüçyüs Felsefesine Ait Metinler.* (Çeviri). Milli Eğitim Bakanlığı, Dünya Edebiyatı'ndan Tecümeler Serisi. Çin Klasikleri: 2. Ankara, 1945. XXVII-64 sayfa. (Prof. Eberhard'ın Önsözü. Giriş. Notlar.)

II. Baskı: Ankara, 1963. XXII-58 sayfa.

III. Baskı: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 312. Ankara, 1982. 71 sayfa.

2. *Lao Tzu: Taoizm. (Tao Te-Ching).* (Çeviri) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1963, XVII-46 sayfa. (Prof. W. Eberhard'ın Önsözü. Giriş. Notlar.)

II. Baskı: Ankara, 1963. 67 sayfa.

III. Baskı: Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 275. 1978. 62 sayfa.

3. *Konfüçyüs: Konuşmalar. (Lun -yü).* (Çeviri). Milli Eğitim Bakanlığı, Dünya Edebiyatı'ndan Tercümeler Serisi. Çin Klasikleri: 5, Ankara, 1963. 156 sayfa. (Giriş. Notlar.)

II. Baskı: Ankara: Devlet Kitapları, 1974. XV-99 sayfa.

III. Baskı: Ankara, 1977. XVI-107 sayfa.

IV. Baskı: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Dünya Edebiyatı'ndan Seçmeler: 47. Ankara, 1990. XVI-128 sayfa.

4. *Çin Şiirleri.* (Çeviri). Ankara: Türkiye İş Bankası, 1961. 84 sayfa. (Giriş)

II. Baskı: Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1986. 100 sayfa. (Giriş)

5. *Chiang-Chung-Cheng (Çan Kay-Şek): Sovyet Rusya Çin'de. Yetmiş Yıllık Bir Ömrün Hikayesi.* (Çeviri). İstanbul: Nebioğlu Yayınları, 1962. 376 sayfa. (Çevirenin Önsözü. 1 Potre)

6. *Eski Çin'den Notlar.* Ankara: Ayyıldız Matbaası, 198. 92 sayfa.

Prof. Dr. Özerdim'in, Çin Tarihi, Çin Dili alanında yazdığı çok sayıda makalesi de bulunmaktadır.

Sonuç

Türkiye'deki Sinoloji çalışmalarında, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı'nın yeri ve önemi büyüktür.

Atatürk'ün direktifleriyle kurulmuştur ve ülkemizdeki Çin ve Çin dili üzerine araştırmaları başlatan ilk bölümdür.

Ülkemizde üniversitelerin sayılarının hızla artmasına karşılık öğretim üyesi sayısı aynı hızla artmamıştır. Bu yüzden üniversitelerin gelecekteki öğretim üyesi – elemanlarını oluşturacak olan araştırma görevlilerini yetiştirmek bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyacı göz önünde bulunduran YÖK, uzun yıllardır Üniversitelerin kendi bünyesinde alımını yaptığı bu programı 2010 yılından sonra merkezi atama sistemine yani ÖYP usule dönüştürmüştür. Bu program, özellikle yeni kurulan üniversitelerin Öğretim Üyesi ihtiyacını karşılamak için hazırlanmıştır.

Günümüzde ülkemizde birçok ilde bulunan üniversitelerde, Çin Dili Bölümleri açılmıştır. Bu üniversiteler: İbrahim Çeçen Üniversitesi (Ağrı), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Burdur), Pamukkale Üniversitesi (Denizli), Düzce Üniversitesi (Düzce), Erciyes Üniversitesi (Kayseri), Selçuk Üniversitesi (Konya), Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi (Karaman), Hacı Bektaş Üniversitesi (Nevşehir), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Rize), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun)'dir.

Bu illerde açılan bölümlerin Çince bilen öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak üzere alınan Araştırma görevlilerine, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sinoloji Anabilim Dalı, lisansüstü eğitim vermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına Çince dersleri konulmuştur. Sinoloji Anabilim Dalı'ndan mezun olan öğrenciler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen kadrolarında yer almaktadır. Ayrıca çeşitli bakanlıklarımızda görev yapan mezunlar da bulunmaktadır.

Ankara Üniversitesi, Dil ve tarih Coğrafya-Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı, Türkiye'deki Çin çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de Çince eğitim verecek olan hocaların yetişmesindeki önemi de tartışılmaz.

Toplumların birbirlerini anlamaları için, o kültürü yakından tanımaları gereklidir. Bu da, ancak toplumların karşılıklı olarak “diğer toplumun dilini” öğrenmeleri ile mümkün olabilir. Dil, toplumlar arası iletişimde bir araçtır.

Yüzyıllar boyu Türk ve Çin toplumu aynı coğrafyada yaşamıştır. Doğal olarak kültürel yönden de birbirlerini etkilemişlerdir. İki dilde de diğer dilden geçmiş kelimelere rastlanmaktadır. Günümüzde halen Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan sekiz Türk ve Müslüman milliyetlerinin bulunması, Çin’i daha yakından tanımamızı ve Çince’nin öğrenilmesini zorunlu kılmaktadır. Toplumları birbirine yakınlaştırmak, o toplumun dilini bilmek ve kültürünü tanımakla mümkün olabilir.

Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı, Türkiye’de yapılan Çin ve Türk tarihi çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Aytepe, Oğuz. “Milli Mücadele’de Ankara.” *Cumhuriyetin 90. Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi*. Yay. Haz. Temuçin Faik Ertan. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2016. 15-29.

Çelebi, Nilgün. “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ndeki Mülteci Profesörler.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 43.1 (2003): 259-271.

Dil ve Tarih Coğrafya –Fakültesi’nin Tarihçesi, Vizyon ve Misyonu. Web.22 Şubat 2017.

Eberhard, Wolfram. *Çin Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995.

Eren, Hasan. “Annemarie Von Gabain (1901-1993).” *Türk Dili* 495 (1993): 213-215.

Ertan, Temuçin Faik. “Ankara Üniversitesi’nin Kuruluşu ve Gelişimine Genel Bir Bakış.” *Cumhuriyetin 90. Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi*. Yay. Haz. Temuçin Faik Ertan. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2016. 1-9.

Han, Cheng. *Hanzi Baiwen*. Shanghai: Shanghai Guji Chubanshe, 2004.

He Fengshan. Web. 21 Şubat 2017.

İnce Erdoğan, İnci. *Çin’de Türk ve Müslüman Nüfusu*. İstanbul: Kırk, 2015.

Liu, Zheng. “19 Shiji Yiqian Deguo Hanxue Yanjiude Huigu.” Web. 21 Şubat 2017.

Okay, Bülent. “Prof. Dr. Muhaddere Nabi Özerdim (1916-19.12.1991).” Web. 23 Şubat 2017.

- Ögel, Bahaeddin. *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi-I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.
- Özerdim, Muhaddere N. "Sinolojinin Türkiye'de Yeri ve Önemi." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 239 (1974): 267-275.
- Tez, Zeki. *Avrupa'da Türk İzleri*. İstanbul: Hayykitap, 2015.
- Ünder, Hasan. "Kurucuların Türkiye Vizyonu İçinde Ankara'nın Yeri." *Cumhuriyetin 90. Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi*. Yay. Haz. Temuçin Faik Ertan. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2016. 45-60.